Floravaktarna i Skåne Rapporterar

Grådådra i Skåne

Kjell-Arne Olsson och Charlotte Wigermo

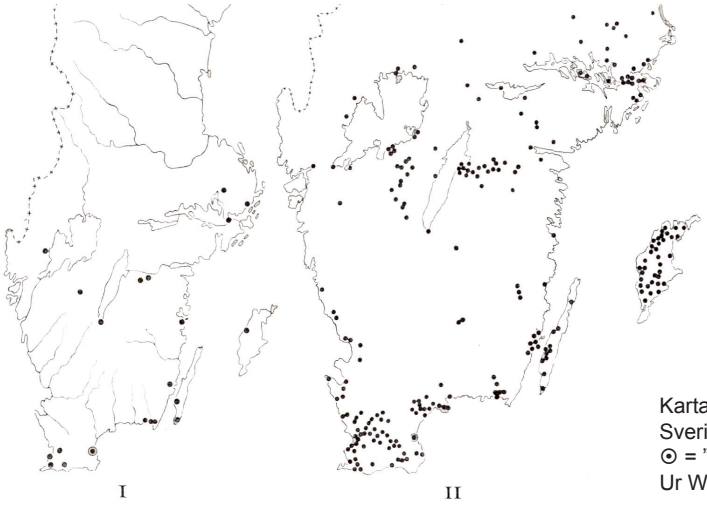

Figur 8. Grådådra trivs på sandig mark med gles vegetation, Foto: Åke Svensson.

”Under tidernas lopp har människan i högsta grad ingripit omgestaltande på vårt lands vegetation, icke blott rent afsiktligt utan äfven oafsiktligt, och detta sistnämnda bl. a. i så måtto att genom människans medverkan införts en hel del för vår flora nya arter. Visserligen hafva säkerligen de flesta af dessa immigranter snart dukat under, men ett ej obetydligt antal af dem hafva under tidernas lopp fattat fast fot i vårt land och förvärfvat sig full medborgarrätt i vår svenska flora.”

Så inleder Hernfrid Witte sin artikel om grådådrans *Alyssum alyssoides* invandring till Sverige i *Svensk Botanisk Tidskrift* 1909. Det var i Brösarp arten blivit funnen av en studerande 1829. Denne studerande var ingen mindre än John Erhard Areschoug, lärjunge till ”mykologins fader” Elias Fries. John disputerade på en uppsats om Simrishamnstraktens flora och blev sedermera docent i botanik i Lund och professor i samma disciplin i Uppsala. Fries själv hade noterat grådådra i Brösarp redan 1823, till synes på samma lokal som Areschoug: gästgivargården i Brösarp. (John Erhard ska inte blandas samman med Fredrik ”Kotten” Areschoug, den sistnämnde även botanist, professor i botanik i Lund och kanske för en bredare allmänhet mest känd för sin *Skånes Flora* från 1866 och 1881. John och Fredrik var inte närmare släkt med varandra, men kunde båda räkna sina anor tillbaka till handlanden Peter Erhard Areschoug verksam i Simrishamn på 1700-talet).

Grådådra är en vinterannuell, lågvuxen (1–2 dm hög), korsblommig ört med små, gula blommor. Den blommar i maj–juni och bildar senare rundade skidor med en tydlig hinnkant. Grådådran är ofta rikt grenig från basen och hela växten är tätt stjärnhårig vilket ger den ett grågrönt useende. Bladen är tunglika, helbräddade och sitter spridda utefter stjälken.

Karta 1. Utbredningen av grådådra i södra Sverige. I = 1860. ii = ca 1909.
⊙ = ”Prima loca” i Brösarp 1823.
Ur Witte 1909.

Grådådra växer främst på öppen sandig mark i solvarma lägen. Typiska växtplatser är gamla sandtag, banvallar och markvägrenar med gles vegetation. Man kan även finna den i sandiga åkrar och trädor. I östra Skåne är den en frekvent art i sandstäpp, ett mycket ovanligt växtsamhälle med en särpräglad och skyddsvärd flora och fauna. I hela landet (dvs. Skåne och Öland) finns mindre än 50 ha sandstäpp.

Dådran är som nämnts ingen gammal ursprunglig art i vårt land, utan anses ha kommit hit i början av 1800-talet med utländskt vallfrö, främst som förorening i frön av vitklöver *Trifolium repens*. Fram till 1860-talet tillkom bara ett fåtal lokaler i Skåne, fortfarande var det främst Brösarp som gällde om man ville se grådådra. De följande 50 åren tycks spridningen ha tagit rejäl fart både i Skåne och övriga landet (karta 1) och i början av 1900-talet finns den spridd över en stor del av landet upp till södra Norrland. Kan spridningen ha sin orsak i det kraftigt utbyggda järnvägsnätet under andra hälften av 1800-talet?

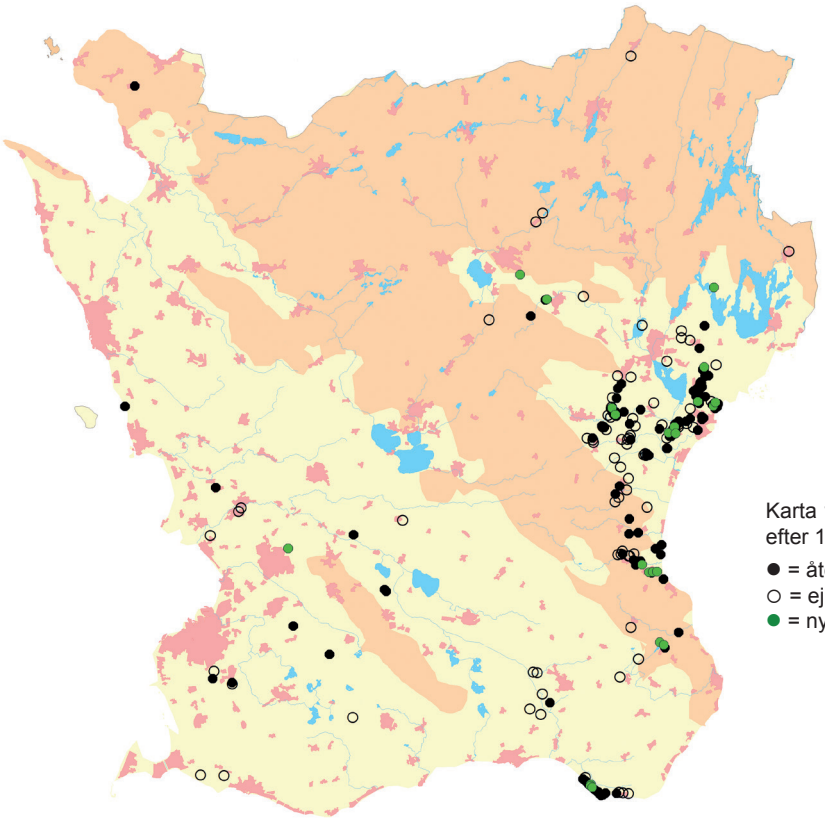
Grådådra är ursprunglig i södra Europa och angränsande delar av östra Asien. Idag är den spridd över en stor del av Europa. I Norden är den mindre vanlig i Danmark, medan den är k mycket sällsynt i både Norge och Finland. Grådådra har även blivit införd till Amerika och Nya Zeeland.

Grådådra är en konkurrenssvag art som gått tillbaka i Skåne och övriga delar av Sverige. Därför är den klassad som Sårbar (VU) i *Rödlistade arter i Sverige 2015*. De flesta växtplatserna hittar man idag på Öland och i östra Skåne.

Under åren 2018–2019 specialinventerade floraväktarna i Skåne grådådra. Då besöktes

Figur 2. Grådådra i frukt. Ur Sturm J., 1833–1834, *Deutchlands flora*.

Karta 1. Grådådra i Skåne efter 1988.
● = återfunnen 2017–2019.
○ = ej återfunnen 2017–2019.
● = nya lokaler 2017–2019.

186 lokaler där arten noterades under inventeringen för *Floran i Skåne* 1989–2005. Den återfanns på 106 lokaler och hittades på 22 nya lokaler. Det var framför allt i västra Skåne grådådran inte stod att återfinna på tidigare lokaler. I östra Skåne finns den glädjande nog kvar på många och ofta rika lokaler. Särskilt fina förekomster hittar man exempelvis på Rinkaby skjutfält, Ripa Sandar och Söndre Klack i Kristianstad. Den finns fortfarande kvar i vackra bestånd kring Brösarp i Tomelilla och utmed Kåsebergaåsen i Ystad är den ännu lätt att finna.

Det största hotet mot grådådra är utan tvekan igenväxning. Därför är det viktigt att dess växtplatser även i framtiden hålls öppna, med aktiva insatser där så behövs. På hävdade lokaler måste tramp av hovar och klövar fortgå för att skapa de sand- och markblottor som grådådran är så förtjust i.

Figur 3. Ett gammalt sandtag i Åhus, en typiskt lokal för grådådra. Här växer även t.ex. sandnejlika *Dianthus arenaria* och tofssäxing *Koeleria glauca*. Foto: K.-A. Olsson.